

Экономика и управление предприятиями

УДК 338.242.2

Гладкова Ольга Вячеславна

кандидат економічних наук, доцент

Національний фармацевтичний університет

Гладкова Ольга Вячеславна

кандидат экономических наук, доцент

Национальный фармацевтический университет

Gladkova Olga

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

National Pharmaceutical University

Свинаренко Тетяна Іванівна

кандидат економічних наук, доцент

Донбаська державна машинобудівна академія

Свинаренко Татьяна Ивановна

кандидат экономических наук, доцент

Донбасская государственная машиностроительная академия

Svinarenko Tatiana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Donbass State Engineering Academy

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

ОПТИМИЗАЦИЯ СТРУКТУРЫ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ

СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

OPTIMIZATION OF THE FINANCIAL RESOURCES STRUCTURE OF

ENTERPRISE SUBJECTS

Анотація. Стаття присвячена питанням формування оптимальної структури фінансових ресурсів на вітчизняних підприємствах. Теоретичні дослідження сучасних точок зору на поняття «фінансові ресурси» суб'єкта підприємництва дозволили сформуувати їх визначення як грошові кошти цільового призначення, які формуються в процесі розподілу та перерозподілу доходів суб'єктів підприємництва, призначені для вирішення відповідних задач їх соціально-економічного розвитку та виконання зобов'язань перед трудовим колективом, фінансово-банківською системою та діловими партнерами. В роботі було проаналізовано структуру фінансових ресурсів трьох провідних фармацевтичних компаній України та зроблено висновок, що вона є не однорідною та не завжди оптимальною. Крім того, в роботі було визначено ряд негативних тенденцій, що виникають в процесі управління фінансовими ресурсами на даних підприємствах, та які мають безпосередній вплив на якість ведення бізнесу, зниження його прибутковості, зростання фінансових та інших втрат. До них були віднесені: розбалансованість фінансової політики, а інколи і її відсутність; зниження показників фондівіддачі, не в повній мірі використання наявних активів; наявність прострочених платежів, зростання боргів; відсутність реальних даних про фінансові результати діяльності компанії; відсутність зворотного зв'язку, неможливість здійснення оперативного управління.

З метою забезпечення оптимальної структури фінансових ресурсів вітчизняних суб'єктів підприємництва було запропоновано здійснювати ряд дій, спрямованих на оцінку впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на діяльність компаній, встановлення цільових індикаторів відповідно до стратегії їх розвитку, визначення потреби в додаткових фінансових ресурсах та їх залучення з урахуванням цільової структури. Зазначено, що завершується процес управління структурою фінансових ресурсів оптимізацією розподілу та використання фінансових

ресурсів, а також розробкою пропозицій щодо оптимізації управління ризиками.

Ключові слова: суб'єкт підприємництва, фінансові ресурси, структура фінансових ресурсів, оптимізація структури фінансових ресурсів.

Аннотація. Стаття посвящена вопросам формирования оптимальной структуры финансовых ресурсов на отечественных предприятиях. Теоретические исследования современных точек зрения на понятие «финансовые ресурсы» субъекта предпринимательства позволили дать им определение как денежным средствам целевого назначения, которые формируются в процессе распределения и перераспределения доходов субъектов предпринимательства, предназначены для решения соответствующих задач их социально-экономического развития и исполнения обязательств перед трудовым коллективом, финансово-банковской системой и деловыми партнерами. В работе была проанализирована структура финансовых ресурсов трех ведущих фармацевтических компаний Украины и сделан вывод, что она не однородна и не всегда оптимальна. Кроме того, в работе были определены негативные тенденции, возникающих в процессе управления финансовыми ресурсами на данных предприятиях, и которые имеют непосредственное влияние на качество ведения бизнеса, снижение его доходности, рост финансовых и других потерь. К ним были отнесены: разбалансированность финансовой политики, а иногда и ее отсутствие; снижение показателей фондоотдачи, не в полной мере использование имеющихся активов; наличие просроченных платежей, рост долгов; отсутствие реальных данных о финансовых результатах деятельности компании; отсутствие обратной связи, невозможность осуществления оперативного управления.

С целью обеспечения последнего было предложено осуществлять ряд действий, направленных на оценку влияния факторов внутренней и внешней среды на деятельность компаний, установление целевых индикаторов в соответствии со стратегией их развития, определение потребности в дополнительных финансовых ресурсах и их привлечении с учетом целевой структуры. Отмечено, что завершается процесс управления структурой финансовых ресурсов оптимизацией распределения и использования финансовых ресурсов, а также разработкой предложений по оптимизации управления рисками.

Ключевые слова: *субъект предпринимательства, финансовые ресурсы, структура финансовых ресурсов, оптимизация структуры финансовых ресурсов.*

Summary. *The article is devoted to the formation of the financial resources optimal structure in domestic enterprises. Theoretical studies of modern points of view on the "financial resources" concept a business entity allowed them to be defined as special-purpose funds that are formed in the process of distribution and redistribution of incomes of business entities, designed to solve the relevant tasks of their socio-economic development and fulfillment of obligations to the labor collective, financial and banking system and business partners. We analyzed the financial resources structure of the three leading pharmaceutical companies of Ukraine and concluded that it is not homogeneous and not always optimal. In addition, the work identified negative trends that arise in the process of managing financial resources in these enterprises, and which have a direct impact on the quality of doing business, reducing its profitability, and increasing financial and other losses. These included: the imbalance of financial policy, and sometimes its lack; decline in capital productivity, not full use of existing assets; the presence of overdue*

payments, debt growth; the lack of real data on the financial performance of the company; lack of feedback, inability to implement operational management.

In order to ensure the latter, it was proposed to carry out a number of actions aimed at assessing the influence of internal and external factors on companies, setting target indicators in accordance with their development strategy, determining the need for additional financial resources and attracting them, taking into account the target structure. It was noted that the process of managing the financial resources structure is being completed by optimizing the distribution and use of financial resources, as well as the development of proposals for optimizing risk management.

Key words: *enterprise subject, financial resources, structure of financial resources, optimization of the financial resources structure.*

Постановка проблеми. В сучасній економіці важливим завданням для підприємств і організацій є закріплення і розширення своїх позицій на ринку товарів та послуг. У той же час виконання покладених завдань є неможливим без належного фінансового забезпечення господарської діяльності, основу якого складають фінансові ресурси. Раціональна організація фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва досягається при оптимальному виборі їх джерел, поєднанні власних і позикових коштів. Відсутність грамотного управління ними збільшує рівень підприємницьких ризиків, погіршує фінансовий стан підприємств, зменшує можливості залучення додаткового капіталу. Наслідком цього може стати втрата платоспроможності та фінансової незалежності компаній, що знижує інвестування в економіку країни в цілому, звужує ринки товарів та послуг. Зараз національні товаровиробники змушені приділяти більше уваги проблемам, що пов'язані з формуванням і підвищенням ефективності використання фінансових ресурсів та активізувати пошук шляхів поліпшення свого фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В роботах вітчизняних та іноземних вчених-економістів, серед яких можна виділити Є. Брігхема [4], А. Поддєрьогіна [5], В. Опаріна [7], О. Посилкіну [1], О. Леось та І. Коваль [2], Л. Лахтіонову [6], Л. Єріс [8], П. Стецюк [9], О. Гудзь [10], Ю. Петленко [11] та інших, достатньо уваги приділяється теоретичним аспектам управління фінансовими ресурсами підприємництва.

Проте, не достатньо розкритими є питання формування оптимальної структури джерел їх формування та ефективного управління нею.

Часткове вирішення даної проблеми в розрізі фармацевтичних компаній обумовило вибір напрямку представленого дослідження і його науково-практичну спрямованість.

Мета статті полягає у формуванні послідовності оптимізації структури джерел формування фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва, у тому числі і фармацевтичних.

Виклад основного матеріалу. Основною метою формування фінансових ресурсів підприємства є задоволення потреб в поточних активах, що забезпечують його стратегічний розвиток.

Сутність поняття «фінансові ресурси підприємства» можна трактувати по-різному. Його основні визначення наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Трактування поняття «фінансові ресурси підприємства»

Автор	Визначення
О. В. Посилкіна, О. В. Гладкова [1]	Сума коштів, спрямованих в основні та оборотні засоби підприємств, на основі яких формуються продуктивні доходи. Основу фінансових ресурсів становить капітал.
О. Ю. Леось, І. С. Коваль [2]	Власні та прирівняні до них кошти і фінансові активи, доступні для бізнесу на правах власності, у межах діючого законодавства.
Фінансовий словник [3]	Сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання.

Є. Ф. Брігхем [4]	Сукупність доходів, відрахувань та надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств, організацій та держави і спрямовуються на задоволення суспільних потреб з метою розширення виробництва і зростання матеріального добробуту народу.
А. М. Поддєрьогін [5]	Грошові засоби, які є в розпорядження підприємства, а саме грошові фонди, а також частина грошових засобів в нефондовій формі.
Л. А. Лахтіонова [6]	Грошові кошти у формі грошових фондів (статутний капітал, фонд оплати праці, резервний капітал) та у нефондовій формі (використання грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом і державними цільовими фондами, банками, страховими компаніями і ін).
В. М. Опарін [7]	Сума коштів, які спрямовані в оборотні і необоротні активи підприємства.
Л. Єріс [8]	Грошові кошти, які створені за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансування і використовуються для формування активів підприємства, виконання фінансових зобов'язань, стимулювання працівників, а також здійснення комплексу інших заходів з метою забезпечення ефективності подальшого розвитку підприємства.
П. Стецюк [9]	Найбільш ліквідні активи, які забезпечують безперервність руху грошових потоків підприємства у процесі реалізації його планів та виконання зобов'язань.
О. Гудзь [10]	Сукупність високоліквідних активів, які знаходяться в розпорядженні підприємства і призначені для виконання поточних фінансових зобов'язань і розширеного відтворення. Вони характеризують фінансовий потенціал та платоспроможність підприємства.
Ю. Петленко [11]	Грошові кошти, які залучені в господарський оборот підприємства із різних джерел, сформованих під впливом організаційно - правових форм господарювання, призначених для покриття його власних потреб.

Проаналізувавши запропоновані трактування поняття «фінансові ресурси», було зроблено висновок, що під ними слід розуміти грошові кошти цільового призначення, які формуються в процесі розподілу та перерозподілу доходів суб'єктів підприємництва, призначені для

вирішення відповідних задач їх соціально-економічного розвитку та виконання зобов'язань перед трудовим колективом, фінансово-банківською системою та діловими партнерами.

Порівняльний аналіз структури фінансових ресурсів трьох провідних фармацевтичних компаній України за 2013-2017 рр. (табл. 2) показав, що на ПрАТ «Лекхім-Харків» та ТОВ ФК «Здоров'я» домінують позикові та залучені джерела фінансування.

Таблиця 2

Оцінка структури фінансових ресурсів фармацевтичних компаній України

Джерела фінансових ресурсів	Роки									
	2013		2014		2015		2016		2017	
	тис.грн	Питома вага, %	тис.грн	Питома вага, %	тис.грн	Питома вага, %	тис.грн	Питома вага, %	тис.грн	Питома вага, %
ПрАТ «Лекхім-Харків»										
Власні	20693	21	34290	27	51606	24	98714	30	155385	44
Позикові	19177	20	22495	17	40180	19	-	-	12905	4
Залучені	57606	59	72298	56	120699	57	231135	70	188029	52
Всього	97476	100	129083	100	212485	100	329849	100	356319	100
ПрАТ ФФ «Дарниця»										
Власні	65413	79	896393	70	1192937	73,6	1691834	76	2096678	76,7
Позикові	5432	7	-	-	6873	0,4	-	-	8291	0,3
Залучені	11934	14	379001	30	430047	26	546089	24	629836	23
Всього	82779	100	1275394	100	1629857	100	2237923	100	2734805	100
ТОВ «ФК Здоров'я»										
Власні	34654	25	47863	28	69230	21	93267	22	173263	33
Позикові	20984	15	32176	18	20190	6	16544	4	43417	8
Залучені	85674	60	95120	54	239671	73	308721	74	310080	59
Всього	141312	100	175159	100	329091	100	418532	100	526760	100

Їх сумарна питома вага складає понад 70% щорічно. У той же час ПрАТ ФФ «Дарниця» вкрай обережно відноситься до використання залученого та запозиченого капіталу, і понад 70% активів компанії фінансується за рахунок власних фінансових ресурсів. Крім того, у 2014-

2016 рр. вона практично не використовувала банківські кредити та інші запозичені кошти.

Крім того, проаналізувавши більш детально політику управління фінансовими ресурсами на вітчизняних фармацевтичних компаніях було виявлено ряд негативних тенденцій (табл. 3), які мають безпосередній вплив на якість ведення бізнесу, зниження його прибутковості, зростання фінансових та інших втрат тощо.

Таблиця 3

Негативні тенденції в політиці управління фінансовими ресурсами українських фармацевтичних компаній

Завдання	Наслідки
Узгодження і проведення фінансової політики	Розбалансована фінансова політика, а інколи і її відсутність
Виявлення активів, що не використовуються	Знижуються показники фондоддачі, не повною мірою використовуються наявні активи
Моніторинг дебіторської заборгованості	Прострочені платежі, зростання боргів
Постановка та ведення управлінського обліку	Відсутність реальних даних про фінансові результати діяльності компанії
Організація фінансового контролю	Відсутність зворотного зв'язку, неможливості здійснення оперативного управління

З метою подолання означених недоліків пропонуємо здійснювати формування та управління фінансовими ресурсами суб'єктів підприємництва, у тому числі і фармацевтичних компаній, наступним чином (рис. 1).

Перший етап її реалізації полягає у визначенні впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на процес формування фінансових ресурсів компанії. Їх аналіз дозволяє виявити можливості й загрози, які стоять перед підприємством, і дає підстави для надання



Рис. 1. Послідовність управління структурою фінансових ресурсів підприємства

Джерело: складено автором

рекомендацій щодо використання сильних та нівеляції слабких сторін.

Одним із ключових чинників, що впливає на формування структури фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва є розширення банками кредитної діяльності та зниження процентних ставок по кредитах [12]. Адаже без доступу до відносно недорогих кредитних ресурсів фінансовий розвиток буде вкрай обмеженим. Зниження процентних ставок по кредитах є можливістю для всіх підприємств, але переваги ця можливість дає тим із них, в яких розроблений чіткий механізм оцінки й оптимізації структури фінансових ресурсів. Тільки в цьому разі використання кредитних ресурсів буде ефективним.

Не зважаючи на можливе зниження вартості кредитних ресурсів українських банків, ціна їх використання є все ще більш високою, ніж аналогічний показник за кордоном. Тому підприємства, що мають доступ до іноземних кредитних ресурсів, мають переваги перед іншими підприємствами галузі. В основному цю перевагу мають суб'єкти з іноземними інвестиціями. Подвійність віднесення даного чинника до можливості або загрози чітко виявляється під час фінансової кризи. Так, значний відтік іноземних інвестицій є для частини підприємств галузі значною загрозою, оскільки підприємство з іноземним капіталом, оптимізуючи структуру фінансових ресурсів, розраховує на зовнішнє фінансування. І в той же час, для його конкурентів, це може стати можливістю, якщо підприємство створювало умови для фінансового саморозвитку за рахунок власних джерел.

Зазначимо, що фінансова криза та скорочення обсягів банківського кредитування призводять до загострення проблеми ліквідності, що, безумовно, є загрозою для більшості підприємств галузі. Проте і цю загрозу можна перетворити на можливість при застосуванні продуманої стратегії формування власних фінансових ресурсів. Передусім компанія повинна спробувати збільшити обсяги реалізації, або, як мінімум, звести їх

зниження до мінімуму. Для тих суб'єктів підприємництва, що сформували потенціал власних фінансових ресурсів, безумовно, проблема ліквідності постає значно менше, ніж для підприємств, які використали в основному кредитні ресурси. Тому, коли частина підприємств буде змушена покинути галузь, їх клієнти повинні бути охоплені увагою більш завбачливих підприємств. Проблема ліквідності змушуватиме суб'єктів ринку до продажу своїх товарних запасів. Це достатньо правильна тактика у момент кризи, проте за вирішенням поточних проблем не можна забувати про стратегічні цілі саморозвитку. Тому зниження товарних запасів повинне проводитися завбачливо та зважено [12].

Доцільним є зниження ставок оренди складських приміщень і скорочення їх площі за рахунок більш ефективного використання. Має бути оптимізована робота транспортної служби, особливо з метою зменшення непродуктивних витрат. З метою підвищення ліквідності особливою увагою буде користуватися робота з дебіторською заборгованістю. Повинна бути проведена ревізія поточної дебіторської заборгованості, виділені ненадійні клієнти, для яких необхідно передбачити роботу тільки з передплатою, та надійні клієнти, для яких варто зменшити терміни відстрочки, пов'язавши їх з термінами відстрочки за розрахунками з кредиторами. Обов'язково повинна бути активізована робота із вже простроченою дебіторською заборгованістю. Використання судових і досудових заходів дозволить не тільки спонукати клієнтів до погашення заборгованості, але й знизити податкові платежі.

На другому етапі управління структурою фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва відбувається вибір критерію оптимізації та визначенні цільової структури джерел фінансування. У якості таких критеріїв можуть виступати показники зростання ринкової вартості компанії, або мінімізації середньозваженої ціни капіталу тощо.

На третьому етапі відбувається залучення позикових коштів, після чого їх питома вага досягає певного рівня. Частка позикових джерел фінансування може бути охарактеризована як максимальна для компанії зараз, але знаходитись нижче максимально можливої, наприклад, середньогалузевої. В цьому проявляється дія приватних обмежень. Для компанії існує граничний рівень позикових коштів у загальному обсязі використовуваних фінансових ресурсів.

Важливим є те, що дія приватних і загальних обмежень поширюється також і на власний капітал. Щодо цього виду фінансових ресурсів, дія приватних обмежень полягає в тому, що величина власних коштів, сформованих на етапі створення компанії, розглядається її власниками як гранична сума, яку вони готові інвестувати на даному етапі її розвитку. Подальше інвестування додаткових коштів здійснюється після отримання ними підтверджень успішності роботи і сигналів щодо ліквідності вкладень. У якості подібних підтверджень і сигналів, як показує світовий досвід, виступають динаміка виручки від реалізації, позитивна історія обігу цінних паперів даної компанії на фондовому ринку, удосконалення механізмів корпоративного управління і деякі інші фактори. Щодо позикових фінансових ресурсів, приватні обмеження діють аналогічним чином, що відбивається на можливості компанії залучати додаткові позикові ресурси до моменту задоволення певних вимог, наприклад, величини активів, наявності застав, позитивного досвіду емісії облігацій тощо.

Компанія, яка отримала позитивну історію розвитку, стає більш привабливою для інвесторів і посилює їх бажання інвестувати в неї додаткові кошти як у вигляді власних, так і у вигляді позикових фінансових ресурсів. В результаті кінцевого числа повторень цих етапів, кожен з яких буде пов'язаний з подоланням одного або декількох приватних обмежень та оцінкою досягнутої структури джерел

фінансування, компанія досягне обраного оптимального співвідношення власних і позикових коштів, або зіткнеться із загальними обмеженнями на формування фінансових ресурсів. По досягненню цього процес формування співвідношення джерел фінансування буде завершеним. Після формування оптимальної структури фінансових ресурсів компанії здійснюється оптимізація розподілу та використання фінансових ресурсів та управління ризиками, що супроводжують даний процес.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Фінансові ресурси уявляють собою грошові кошти цільового призначення, які формуються в процесі розподілу та перерозподілу доходів суб'єктів підприємництва, призначені для вирішення відповідних задач їх соціально-економічного розвитку та виконання зобов'язань перед трудовим колективом, фінансово-банківською системою та діловими партнерами.

Оптимізація структури фінансових ресурсів полягає в проведенні послідовних дій, спрямованих на оцінку впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на діяльність компанії, встановлення цільових індикаторів відповідно до стратегії розвитку компанії, визначення потреби в додаткових фінансових ресурсах та їх залучення з урахуванням цільової структури фінансових ресурсів. Оптимальна структура досягається шляхом упорядкованого перебору доступних комбінацій джерел фінансування. Упорядкованість проявляється в тому, що з кожним кроком компанія рухається в напрямку оптимальної структури джерел фінансування, визначеної виходячи з критеріїв оптимальності конкретного підприємства. Завершується процес управління структурою фінансових ресурсів оптимізацією розподілу та використання фінансових ресурсів, а також розробкою пропозицій щодо оптимізації управління ризиками, що супроводжують даний процес. Розробка відповідних рекомендацій є напрямком подальших досліджень.

Література

1. Фінанси (макро- та мікрорівень) : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти, що навчаються за освітньо-професійними програмами «Економіка підприємства» та «Маркетинг». Ч.1 Фінанси макрорівня / О. В. Посилкіна, О. В. Гладкова. – Х.: Вид-во НФаУ, 2018. – 250 с.
2. Леось О. Ю., Коваль І. С. Механізми формування фінансових ресурсів підприємств / О. Ю. Леось, І. С. Коваль. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
3. Фінансовий термінологічний словник. URL: <http://www.ubrr.com.ua>
4. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. - Київ: Молодь, 1997. – 1000 с.
5. Фінанси підприємств: Підручник/ Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2009. – 571 с.
6. Лахтіонова Л. А. Економічна категорія "фінансова стійкість" в сучасному фінансовому аналізі підприємницької діяльності / Л. А. Лахтіонова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2009. - Вип. 16(2). - С. 327-338.
7. Опарін В.М. Фінанси - інституціональна структура суспільства / В. М. Опарін //Фінанси України. - 2008.- № 8.- С. 24-31.
8. Єріс Л. М. Достатність капіталу банківської системи: методи та інструменти забезпечення / Л. М. Єріс // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2014. - Т. 19, Вип. 1(2). - С. 102-106.
9. Стецюк П. А. Методичні аспекти оцінки ефективності фінансових ресурсів телекомунікаційних підприємств / П. А. Стецюк // Економіка. Менеджмент. Бізнес. - 2017. - №2. С. 28-31.

10. Гудзь О. Є. Діагностика та управління фінансовим потенціалом підприємства / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси. - 2015. - № 1. - С. 71-76.
11. Петленко Ю. В. Теоретичні аспекти злиття та поглинання компаній / Ю. В. Петленко, П. О. Керімов // Фінанси України. - 2013. - №8. - С. 113-121.
12. Вплив інноваційно-інвестиційних процесів на фінансовий саморозвиток торговельних підприємств: монографія / Л. О. Омелянович, О. В. Гладкова. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. – 194 с.

References

1. Finansy (makro- ta mikrorivenj) : navch. posib. dlja zdobuvachiv vyssh. osvity, shho navchajutjsja za osvitho-profesijnymy prohramamy «Ekonomika pidpryjemstva» ta «Marketyngh». Ch.1 Finansy makrorivnja / O. V. Posylkina, O. V. Ghladkova. – Kh.: Vyd-vo NFaU, 2018. – 250 s.
2. Leosj O. Ju., Kovalj I. S. Mekhanizmy formuvannja finansovykh resursiv pidpryjemstv / O. Ju. Leosj, I. S. Kovalj. URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe
3. Finansovyj terminologhichnyj slovnyk. URL: <http://www.ubrr.com.ua>
4. Brighkhem Je.F. Osnovy finansovogho menedzhmentu: Per. z anghl. - Kyjiv: Molodj, 1997. - 1000 s.
5. Finansy pidpryjemstv: Pidruchnyk/ Ker. avt. kol. i nauk. red. prof.. A.M. Poddjerjoghin. – 4-te vyd., pererob. ta dop. – K.: KNEU, 2009. – 571 s.
6. Lakhtionova L. A. Ekonomichna kateghorija "finansova stijkistj" v suchasnomu finansovomu analizi pidpryjemnyckoji dijalnosti / L. A. Lakhtionova // Naukovi praci Kirovohradsjkogho nacionaljnogho tekhnichnogho universytetu. Ekonomichni nauky. - 2009. - Vyp. 16(2). - S. 327-338.
7. Oparin V.M. Finansy - instytucionaljna struktura suspiljstva / V. M. Oparin // Finansy Ukrajiny. - 2008.- # 8.- С. 24-31

8. Jeris L. M. Dostatnistj kapitalu bankivskojji systemy: metody ta instrumenty zabezpechennja / L. M. Jeris // Visnyk Odesjkogho nacionaljnogho universytetu. Serija : Ekonomika. - 2014. - T. 19, Vyp. 1(2). - S. 102-106.
9. Stecjuk P. A. Metodychni aspekty ocinky efektyvnosti finansovykh resursiv telekomunikacijnykh pidpryjemstv / P. A. Stecjuk // Ekonomika. Menedzhment. Biznes. - 2017. - #2. S. 28-31.
10. Ghudzj O. Je. Diagnostyka ta upravlinnja finansovym potencialom pidpryjemstva / O. Je. Ghudzj // Oblik i finansy. - 2015. - # 1. - S. 71-76.
11. Petlenko Ju. V. Teoretychni aspekty zlyttja ta poghlynannja kompanij / Ju. V. Petlenko, P. O. Kerimov // Finansy Ukrainy. - 2013. - #8. - s.113-121.
12. Vplyv innovacijno-investycijnykh procesiv na finansovyj samorozvytok torghoveljnykh pidpryjemstv : monohrafija / L. O. Omeljanovych, O. V. Ghladkova. – Donecjk : DonNUET, 2012. – 194 s.